

4

LAITILA, UNTAMALA, TAPANI LALLAN SORAKUOPAT

Epineoliittisen
asuinpaikan
kaivaus v. 1973.

Eino Rönkkö 1973.

LAITILA

UNTAMALA

TAPANI LALLAN SORAKUOPAT

Epineoliittisen asuinpaikan tutkimus 3.-10.10.1973.

Pitäjä : Laitila

Kylä : Untamala

Tila : Lalla, Rek.n:o 15²².

Maanomistaja : Ufösottoapulainen Tapani Lalla

Osoite : Sairaalantie 5

23800 Laitila

Peruskartta N:o 1131 11, Laitila, 1:20 000, pain. H:ki 1968.

Kaivausalueen koordinaatit : x = 6 758 34

y = 532 20

z = kiintopiste 105 = 24,67 m mpy.

Kaivauslöydöt : KM 19265: 1-104 , syksyn 1973 kaivauksesta.

Aikaisemmat löydöt : KM 18196: 1-2. Maisteri Anna-Liisa Hirvi-

luodon talteensaamat irtto-

löydöt tarkastusmatkalla 1970.

Aikaisemmat tutkimukset : Maisteri Anna-Liisa Hirviluodon tar-

kastus virkamatkalla v. 1970.

Liitteet;

Liite A : ote peruskartasta N:o 1131 11, Laitila, 1:20 000, 1968.

Liitteet 1-10 : kaivauskertomukseen liittyviä karttoja

Liitteet 11-15 : kuvatauluja, joissa ovat valokuvat negatiiveista

ff. 40999 - 41019.

Syy kaivaukseen. Ulosottoapulainen Tapani Lalla oli jo parin vuoden ajan pyytännyt Museoviraston esihistoriantoimistolta Laitilan Untamalassa olevalla tontillaan sijaitsevan epineoliittisen asuinpaikan tutkimista, koska asuinpaikka rauhoitettuna esti häntä toteuttamasta suunnitelmiaan myydä hiekkaa Laitilan kirkonkylän urheilukentän korjaus- ja parannustöitä varten.

Syksyllä v. 1973 saatiin esihistoriantoimiston varoista kaivaustöihin tarvittavat määrärahat, ja suoritin asuinpaikalla tutkimuksen 3.-10.10.1973 välisenä aikana. Apulaisinani olivat helsinkiläinen fil.yo Hannu Männistö ja kaivajina työskentelivät neljä lautilalaista työmiestä.

Asuinpaikan sijainti ja maaston kuvaus: Lallan sora-kuopilla oleva epineoliittinen asuinpaikka sijaitsee Laitilan Untamalan kylässä, Metsänpäästä Untamalan halki Pyhärantaan johtavan tien varressa sen länsipuolella n. 90 m päässä tiestä. Asuinpaikalle on matkaa Metsänpäässä sijaitsevan Raumalle johtavan kestopäällystetien ja siltä Pyhärantaan kääntyvän soratien risteyksestä Pyhäranta-tietä, ns. Ropantietä pitkin 1800 m ja Laitilan kirkosta linnuntietä luoteeseen 8200 m.

Ropantie kulkee Untamalan kylän läpi menevän soraharjun päällä, ja varsinkin tämän Ropantien molemmin puolin on hiekkaa ja soraa kuljetettu pois valtavat määrät. Soranoton vuoksi on myös suurimmaksi osaksi tuhoutunut Kärkölänkallion ja Tornimäen itäpuolella, ulosottoapulainen Tapani Lallan omistamalla tontilla rek.n:o 15²² sijaitseva epineoliittinen asuinpaikka (liite A). Maasto, jossa

asuinpaikka on, on loivasti etelään viettävää hiekka- ja soramaarinnettä. Paikka on luonnostaan havupuita kasvavaa metsää, jota on kuitenkin varsinkin sorakuoppien kohdilta hiekanoton vuoksi hakattu aukoiksi ja asuinpaikan pohjoispäässä on nuorta uudestaan istutettua mäntymetsää. Etelässä loivasti viettävä soraperäinen maa rajoittuu Putkisuohon.

Ensimmäiset löydöt. Kesällä vuonna 1969 oli maanomistaja Lalla hiekanmyyntiä varten kuorituttanut raivauskoneella tonttinsa alueelta turvetta ja sen alla ollutta ruskeaa hiekkaa ja täten ja tällöin oli paikalle muodostettu useita suurikokoisia turve ja hiekkakasoja (liitteet 2 ja 11, kuvat 1, 2 ja 3) ja vaalean puhtaan hiekan kuljetus paikalta oli aloitettu. Vuonna 1970 maisteri Anna-Liisa Hirviluoto oli tarkastusmatkallaan juuri näistä hiekkakasoista ja niiden välittömästä läheisyydestä löytänyt saviastianpaloja ja muutamia palaneita luunsiruja (KM 18196: 1-2).

Kaivauksen sijoittaminen maastoon. Maanomistaja Lallan osoittama paikka, jonka hän toivoi tutkimuksella vapautettavan rauhoituksesta, käsitti hänen tontillaan olevan kahden hiekkakuopan välisen alueen (liite 2), jonka hän itäpuolella rajasi suureen hiekka- ja turvekasaan. Kaivaustyöt aloitettiin paaluttamalla tutkimuskohdetta läntisen hiekkakuopan reunan mukaisesti luode-kaakko suuntaisen päälinjan avulla 2x2 m suuruisiin ruutuihin (liitteet 3 sekä 12, kuvat 5 ja 6). Alueelle ei vuoden 1969 turpeenkuorimisen ja sen jälkeisen hiekkankuljetuksen vuoksi ollut ennättänyt kasvaa eikä muodostua varsinaista uutta turvekerrosta. Pienten

puuntaimien ja heinätupsujen poistamisen jälkeen aloitettiin kaivaminen lastoilla ja se suoritettiin tasokaivauksena n.10 cm kerroksina. Kiintopisteeksi valittiin kaivausalueen itäpuolella koeoja A:n (liite 2) päässä oleva maakivi, jonka lukema koko tutkimustyön ajan oli 105. Sen absoluuttinen korkeus 24,67 m mpy saatiin kuljettamalla Tornimäen kolmiomittaus-tornin juurelta^{x)} 52,22 m mpy kaivausalueen kiintopisteeseen. Kaikkiaan kaivettiin n. 142 m², joista koeojia n. 38 m².

Kaivauksen kulku. Ensimmäisessä kaivauskerroksessa ruuduissa K 20 - K 21, L 20 - L 25 maa oli tasaisesti ruskeaa hiekkaa mutta täysin löydötöntä (liitteet 3, 4 ja 12, kuva 7). Tämän jälkeen kaivettiin koeojasta A ensimmäinen taso (liitteet 5 ja 12, kuva 8). Sen ruuduissa K ja I 24 maa oli ruskeaa hiekkaa. Ruuduissa H ja G 24 maa oli selvästi liikutteltua ja ruutujen rajalla oli matala epämääräinen kuoppa. Ruutujen alueella oli sekaisin ruskeaa hiekkaa, huuhtoutunutta maata, mullansekaista hiekkaa ja puhdasta hiekkaa. Ruudusta F 24, joka suurimmaksi osaksi oli harmaata mullansekaista hiekkaa, alkoi jälleen ruskean hiekan alue jatkuen ruudut E, D ja C 24. Koeoja A, ruudut C-K 24 osottautui löydöttömäksi. Koekaistaa kaivettiin turpeettomasta maanpinnasta lastoilla keskimäärin 10 cm syvyyteen.

Tutkimista jatkettiin kaivamalla L ruuturivin ruudut 26 - 29 koeojan luonteisesti ensimmäiseen tasoon (liite 6). Samanaikaisesti kaivettiin myös L ruuturivin lännenpuoleisia ruutuja M 27 - M 30 ja N 29 - N 30 ensimmäiseen tasoon. Ruuduissa L 26 - L 27 oli tasaisesti ruskeaa hiekkaa ja sitä jatkui hiekkakuopan reunalla ruutuihin M 27 - M 28. Ruudussa L 28 oli vielä ensimmäisessä tasossa mullan-
x) kiintopiste

sekaista hiekkaa, mutta ruskea hiekka jatkui ruutuihin L 29, M 29 - M 30 ja N 30. Ruudussa N 29 oli myös harmaata mullansekaista hiekkaa ja ruudussa M 29 paljastui jo vaaleaa, puhdasta hiekkaa. Ruuduissa L 29, M 28 ja M 29 oli palon jälkiä. Kyseessä oli aivan ilmeinen hiekankuljettajien tekemä nuotio. Jäljellä siitä oli puoleksi hiiltyneitä oksia ja risuja.

Paalutetulla tutkimusalueella suuren turve- ja hiekkakan (liite 2) länsipuolella näkyi siellä täällä ruskeassa hiekkassa muutamia mustiksi palaneita pieniä kiviä. Tämä ruudut H 30 - H 32, I 30 - I 32, K 30 - K 32 ja L 30 - L 32 käsittävä alue (liite 3 ja 13, kuvat 9 ja 10) erottui alueesta ympäristöä hieman korkeampana kumpareena. Hiekkaa oli tältä kohdin kuoriutunut nähtävästi hieman ohuemmin kuin muualta tutkittavana olleelta alueelta. Ruutujen H, I, K ja L 32 pohjoispuolella oli vaalean, puhtaan hiekan alue, joka rajottui pohjoisessa hiekkakuoppaan (liite 13, kuvat 11 ja 12). Kaivettaessa ruutuja H 30 - H 32, I 30 - I 32, K 30 - K 32 ja L 30 - L 32 käsittävää aluetta, huomattiin maan ja kulttuurikerroksen olevan kuitenkin liikuteltua ja pahasti pengottua ja eri väriset maalaadut olivat täten vaihtelevia ja sekaisin (liite 6), mullansekaista ja ruskeaa hiekkaa. Ruutujen H 32, I 32, K 32 ja L 32 pohjoispäässä tuli jo ensimmäisessä tasossa esille vaalea ja puhdas hiekka, samoin kuin ruuduissa H 30 ja I 30, (liite 6). Ruutujen H 30 - H 32, I 30 - I 32, K 31 - K 32 ja L 30 - L 32 ensimmäisessä tasossa oli hajallaan mahdollisesta liedestä peräisin olleita palaneita ja rapautuneita kiviä (liitteet 6, sekä 14, kuvat 13, 14, 15 ja 16). Löytöinä saatiin talteen ruudun H 31 ensimmäistä kerrosta kaivettaessa yksi kvartsi-iskos, ruudusta I 30 pii-iskos ja

ruudusta K 32 piiesine. Koristeltuja saviastianreunapaloja löytyi ruuduista H 32, I 31 ja K 32. Ruudusta I 32 löytyi kolme saviastianpalaa, joista yhteenliimaamalla saatiin kokoon reunapala, jossa koristekuopat ovat sisäpuolella siten, että kuopat näkyvät palan ulkopinnalla kohoumina (KM 19265:40). Muita koristeltuja ja koristeettomia saviastianpaloja löytyi tasaisesti ruutujen H 30 - H 32, I 30 - I 32, K 30 - K 32 ja L 30 - L 32 alueelta. Tämän kaivausalueen länsipuolelle, josta turvetta ja hiekkaa oli myös kuorittu kasoiksi, kaivettiin koeoja B, ruudut Q 31- Q 41 ensimmäiseen tasoon (liitteet 2, 3 ja 15, kuvat 17 ja 18). Ruuduissa Q 31 - Q 33 oli ruskeaa hiekkaa (liite 8), mutta ruuduissa Q 34 - Q 41 paljastui heti vaaleaa hiekkaa. Ruuduissa Q 40 ja Q 41 oli likamaaläikkiä. Koeoja B:n ruudusta Q 36 löytyi yksi saviastianreunapala, jossa kuopat ovat palan sisäpuolella (KM 19265:98). Samasta ruudusta löytyi 3 muuta koristeetonta saviastianpalaa. Muilta kohdin koekaista osottautui löydötömäksi.

Toisessa tasossa oli ruutujen H 30 - H 32, I 30 - I 32, K 30 - K 32 ja L 30 - L 32 alueella ruskean hiekan alue pienentynyt ja sitä ympäröi vaalea, puhdas hiekka (liite 9 ja liite 15, kuva 19). Ruuduissa I 30 - I 32 ja K 31 paljastui vielä muutama palanut kivi. Alueen ruuduista löytyi toista kerrosta kaivettaessa ruskeasta hiekasta saviastianpaloja. Ruudusta H 31 saatiin talteen piikaavin ja ruudusta L 31 löydettiin saviastianreunapala, johon kuopat on painettu sisäpuolelle (KM 19265:78), muiden saviastianpalasten lisäksi.

Kaivausalueen itäpuoleisen suuren n. 1-2 m korkean

turve- ja hiekkakasan päälle n.10-15 sm syvälle kaivetusta koeruudusta F 34 (liite 7) löytyi kolme koristeetonta saviastianpalaa. Tarkastelemalla tätä suurta kasaa päällisinpuolin, saatiin sen luoteisreunasta irtolöytöinä talteen saviastianpalasia (KM 19265:101-102, löytöpaikat on merkitty liitteeseen 2). Myös koeoja B:n päässä olevan turve- ja hiekkakasan luoteisreunassa oli irrallaan hiekan päällä saviastianpala (KM 19265:103, liite 2) ja kasan lännenpuoleiselta hiekan ja soran kuljetukseen käytetyltä tieltä löydettiin myös keramiikkaa (KM 19265:104).

Kolmas kaivauskerros ruuduista H 30 - H 31, K 30 - K 31 ja L 30 - L 31 kaivettiin lastoilla, jolloin toisessa tasossa ruuduissa ollutta ruskeaa hiekkaa oli vielä kolmatta kerrosta kaivettaessa paikoitellen enää n. 2-3 sm. Ruskean hiekan loputtua ja koska ruudut olivat jo löydöttömiä, kaivettiin kolmas kerros kolmanteen tasoon kevyesti lapioilla viiltämällä. Täten ruutujen H 30 - H 31, I 30 - I 31, K 30 - K 31 ja L 30 - L 31 esille saatu kolmas taso oli vaaleaa ja puhdasta, löydötöntä hiekkaa (liite 10).

Tutkimusalue Lallan sorakuopilla oli hiekanoton- ja kuljetuksen seurauksena sotkeutunutta ja myllättyä. Paikalla olevan asuinpaikan kulttuurikerros kiinteine muinaisjäännöksineen oli tuhoutunut suurimmaksi osaksi kesällä vuonna 1969, kun hiekanottoa varten oli kuorittu turvetta ja sen alla ollutta ruskeaa hiekkaa kasoihin ja aloitettu soran poiskuljetus kuorituilta alueilta. Tämän epineoliittisen asuinpaikan

kulttuurikerroksen jäännökset ovat siis näissä vielä jäljellä olevissa hiekkakasoissa. Maanomistaja Lallan kertoman mukaan näitä kasoja on alunperin ryhdytty kokoamaan paikalla olleen alkuperäisen turvekerroksen päälle, joten kasojen alla on täten myös ehyenä säilynyttä asuinpaikan kulttuurikerrosta. Asuinpaikan eteläraja on syksyllä vuonna 1973 kaivetun alueen itäpuoleisen suuren turvehiekkakasan tienoilla, 25 m korkeuskäyrän yläpuolella. Idässä asuinpaikan jäänteet rajoittuvat suureen hiekkakuoppaan. Lännessä ja luoteessa rajana ovat Tornimäen kalliit, mutta pohjoiseen asuinpaikka edellä esittämieni irtolöytöjen perusteella jatkuu liitteen 2 esittämään hiekkankuljetukseen käytettyyn tiehen saakka.

Helsingissä, 12.pnä marraskuuta 1974.

Eino Rönkkö

Eino Rönkkö

LIITE Laitilan Untamalassa Tapani Lallan sorakuopilla
sijaitsevan epineoliittisen asuinpaikan kaivaus-
kertomukseen 1973. Eino Rönkkö 1973.

Luettelo kaivauskertomukseen liittyvistä kartta- ja
valokuvaaliitteistä:

Karttaliitteet:

Liite A : Ote peruskartasta N:o 1131 11, LAITILA, 1968.

Liite n:o 1, Epineoliittisen asuinpaikan sijainti Laitilan
Untamalassa ulosottoapulainen Tapani Lallan
omistamalla tontilla rek.n:o 15²².

Ote peruskartasta n:o 1131 11 B, Laitila, 1968.
Mk 1:10 000

" n:o 2, Yleiskartta, mittakaava 1:200, kaivausalue
syksyllä 1973 ja 1974.

Irtolöytöinä talteensaatuisten saviastianpalojen
löytöpaikkoja.

" n:o 3, Kaivausalueen pintavaaitukset. Kartan mitta-
kaava 1:100. Kiintopiste 105.

" n:o 4, Taso 1 ruuduista K 20, K 21, L 20 - L 25 mitta-
kaavassa 1:20, kp 105.

" n:o 5, Taso 1 koojojasta A, ruudut C 24 - K 24 mitta-
kaavassa 1:20, kp 105.

" n:o 6, Taso 1 ruuduista H 30, H 31, H 32

I 30, I 31, I 32

K 30, K 31, K 32

L 26 - L 32

M 27 - M 30

N 29 ja N 30 mittakaavassa

1:20, kp 105.

" n:o 7, Taso 1 koeruodusta F 34, mittakaava 1:20, kp 105.

" n:o 8, Taso 1 koojojasta B, ruudut Q 31 - 41, mk 1:20, kp 105.

" n:o 9, Taso 2 ruuduista H 30 - H 32, I 30 - I 32

ja L 30 - L 32. Mk 1:20, kp 105.

" n:o 10, Taso 3 ruuduista H 30 - H 32, I 30 - I 32

K 30 - K 32, L 30 - L 32.

Mittakaava 1:20, kp 105.

Valokuvaliitteet

Liite n:o 11, kuva 1. (f. 40999)

Tutkittavaa kaivausaluetta Tapani Lallan sorakuopilla. Kuva on otettu luoteesta ennen kaivauksen aloittamista.

kuva 2. (f. 41000)

Kuvassa näkyvät kummut ovat kesällä v. 1969 raivaustraktorilla alueelta kasattuja turve ja hiekkakasoja. Kuva luoteesta.

kuva 3. (f. 41001)

Kaivausalue kuvattu n. 90 m päästä Pyhä-ranta-tieltä. Etualalla näkyvän pengotun alueen takana kuvassa vasemmalla ja oikealla näkyvät kaivausalueen itäpuoliset turve- ja hiekkakasat. Taustalla metsässä Tornimäen kallioita. Kuva idästä.

kuva 4. (f. 41002)

Tutkimusalue paalutettuna ennen kaivauksen aloittamista. Paalutuksen pohjoispuolella kuvassa vasemmalla näkyy puhtaaseen hiekkaan saakka kuorittua aluetta. Kuva luoteesta.

Liite n:o 12, kuva 5. (f. 41003)

Paalutettua tutkimusaluetta etelästä kuvattuna.

kuva 6. (f. 41004)

Paalutetun kaivausalueen eteläpäässäkin erottun vaaleaan puhtaaseen hiekkaan saakka turpeesta ja ruskeasta hiekasta kuorittua aluetta. Paalutuksen länsipuolella on hiekkakuoppa; luoteis-, pohjois-, ja koillispuoleilla on turve- ja hiekkakasoja. Kuva on otettu etelästä.

kuva 7. (f. 41005)

Ruudut L 20 - L 28 kaivettu lastoilla ensimmäiseen tasoon. Kuva luoteesta.

kuva 8. (f. 41006)

Koeoja A, ruudut C 24 - K 24 kuvattuna lännestä.

Liite n:o 13, kuva 9. (f. 41007)

Rautujen H 30 - H 32, I 30 - I 32, K 30 - K 32 ja L 30 - L 32 kaivaminen ensimmäiseen tasoon on aloitettu. Kuva lännestä.

kuva 10. (f. 41008)

Rautujen H 30 - H 32, I 30 - I 32, K 30 - K 32 ja L 30 - L 32 kaivamista ensimmäiseen tasoon jatketaan. Taustalla näkyy parhailiaan tutkimuksen alaisena olevalta alueelta kuoritusta turpeesta ja hiekasta muodostettu 1-2 m korkea kasa. Kuva lännestä.

kuva 11. (f. 41009)

Rautuja H 30 - H 32, I 30 - I 32, K 30 - K 32 ja L 30 - L 32 kaivetaan. Kuva on otettu etelästä.

kuva 12. (f. 41010)

Rautujen H 30 - H 32, I 30 - I 32, K 30 - K 32 ja L 30 - L 32 muodostama alue osot-
tautui syksyn 1973 tutkimuksissa paikaksi, jossa oli vielä jonkin verran jäljellä kult-
taurikerrosta. Kuva etelästä.

Liite n:o 14, kuva 13. (f. 41011)

Ruuduista H 30 - H 32, I 30 - I 32, K 30 - K 32 ja L 30 - L 32 on poistettu ohut ja paikoittainen turvekerros. Kuva pohjoisesta.

kuva 14. (f. 41012)

Sama kuin kuva 13. Ruuduissa I 32 ja K 32 paljastui muutamia palaneita ja rapautuneita kiviä. Kuva pohjoisesta.

kuva 15. (f. 41013)

Maata on poistettu lastoilla vielä n. 5 cm ja tällöin esille saadussa ensimmäisessä tasossa on näkyvissä hajonneen mahdollisen lieden kiviä. Kuva koillisesta.

kuva 16. (f. 41014)

Samoja ensimmäisessä tasossa hajallaan olevia kiviä ruuduissa K 31, K 32, L 31 ja L 32 kuin kuvassa 15. Naa kivien ympärillä oli tumman ruskeaa hiekkaa. Kuva koillisesta.

Liite n:o 15, kuva 17. (f. 41015)

Koeeja B, ruudut Q 31 - Q 41. Koekaistan päässä kuvassa taustalla hiekkakuoppaa, josta hiekkaa on kuljetettu koeojan poikki menevää tietä pitkin. Kuva luoteesta.

kuva 18. (f. 41016)

Etualalla oikealla koeoja B, ruudut Q 31 - Q 41. Taustalla vasemmalla koeojan seuduilta kuoritusta turpeesta ja hiekasta muodostuneita kasoja. Kuva kaakosta.

kuva 19. (f. 41017)

Ruutujen H 30 - H 32, I 30 - I 32, K 30 - K 32 ja L 30 - L 32 toinen taso valmistumassa. Ruuduissa I 30 ja I 31 sekä K 31 paljastui vielä muutama palanut kivi. Kuva koillisesta.

kuva 20. (f. 41018)

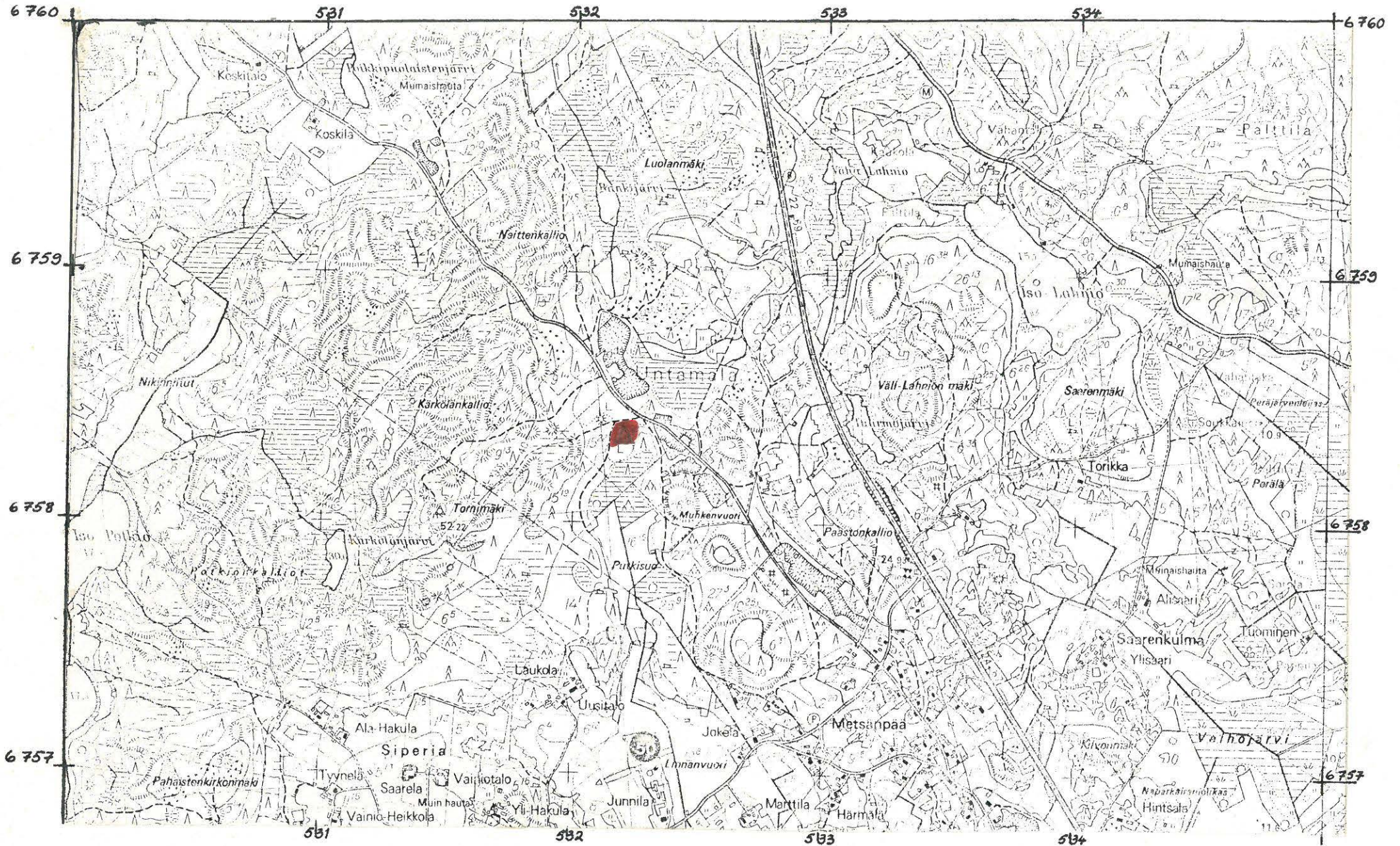
Kaivausaluetta kuvattuna luoteesta tutkimuksen loputtua.

kuva 21. (f. 41019)

Tutkimusalue kaivauksen lopettamisen jälkeen etelästä kuvattuna.

LAITILA, UNTAMALA, LALLAN SORAKUOPAT

LIITE A

Ote peruskartasta N:o 113111, LAITILA, 1:20000, 1968.

● Epineoliittinen asuinpaikka, kaivaus 1973 ja 1974

Eino Rönkkö 1973

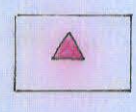
LAITILA
UNTAMALA

TAPANI LALLAN
SORAKUOPAT

EINO RÖNKKÖ 1973

OTE PERUSKARTASTA
N:o 113111 B, v. 1967

Mk 1:10000

Epineoliittinen ~~promosikautinen~~
asuinpaikka Laitilan Untamalassa
ulosottoapulainen Tapani Lallan
omistamalla tontilla N° 15²².
Kaivaus 1973

Asuinpaikan laajuus
syksyn 1973 kaivaus-
tulosten ja irtolöy-
töjen perusteella

6760

6759

6758

6757
530

PYHÄRANTA

Pyhärantaan

Keskitalo

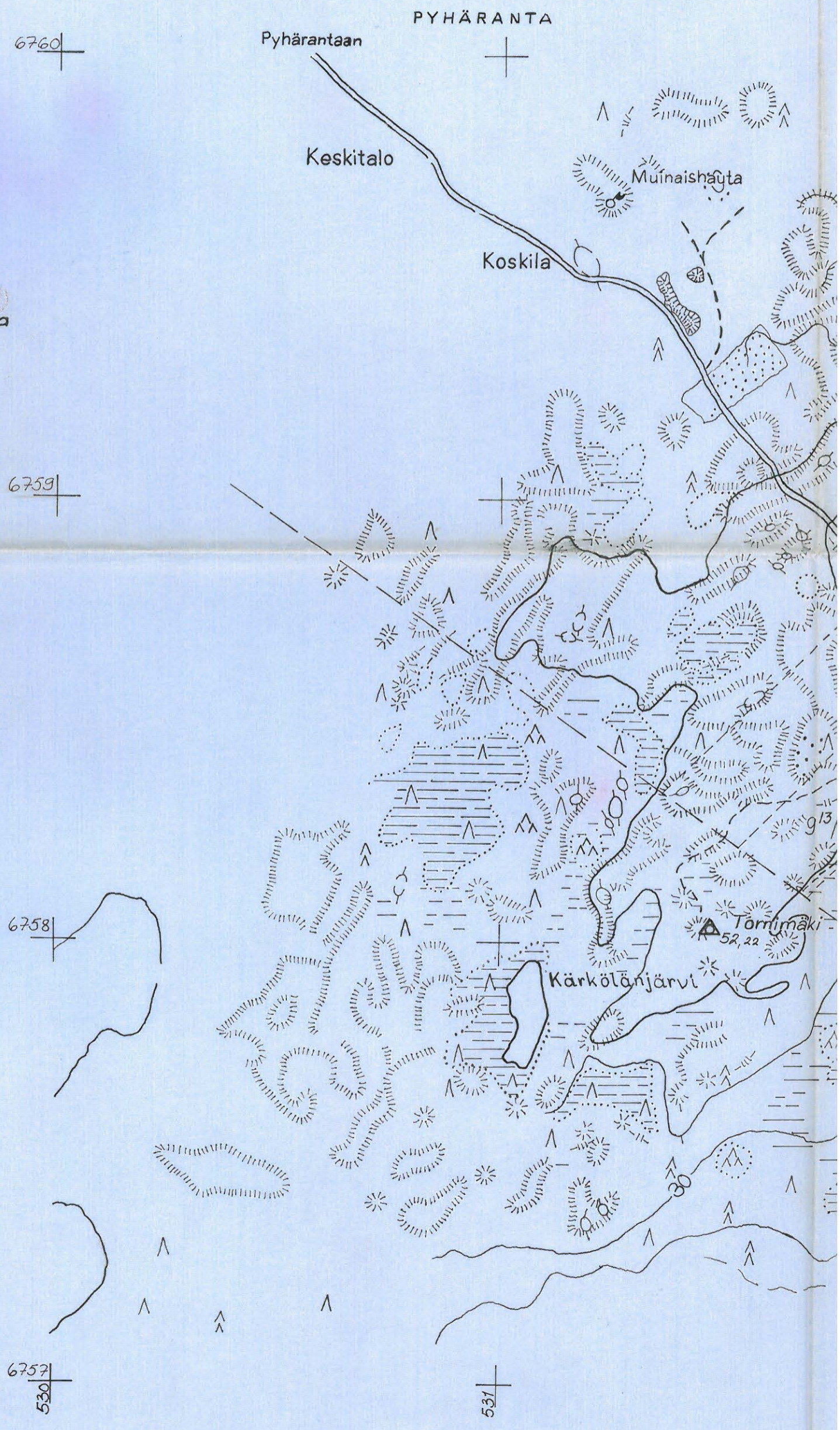
Koskila

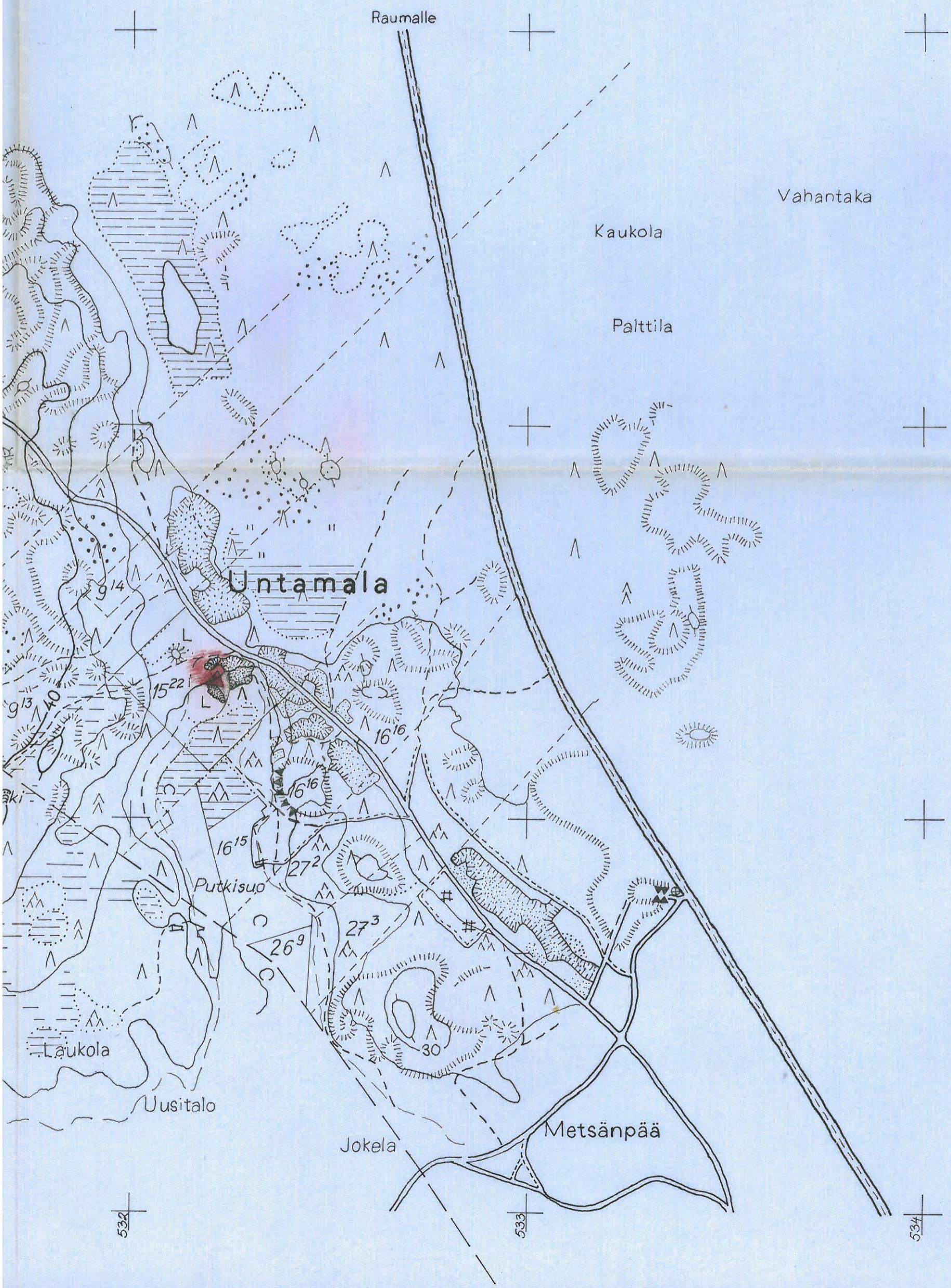
Muinaishäätä

Kärköläjärvi

Tönnimäki
52, 22

531

LIITE 3

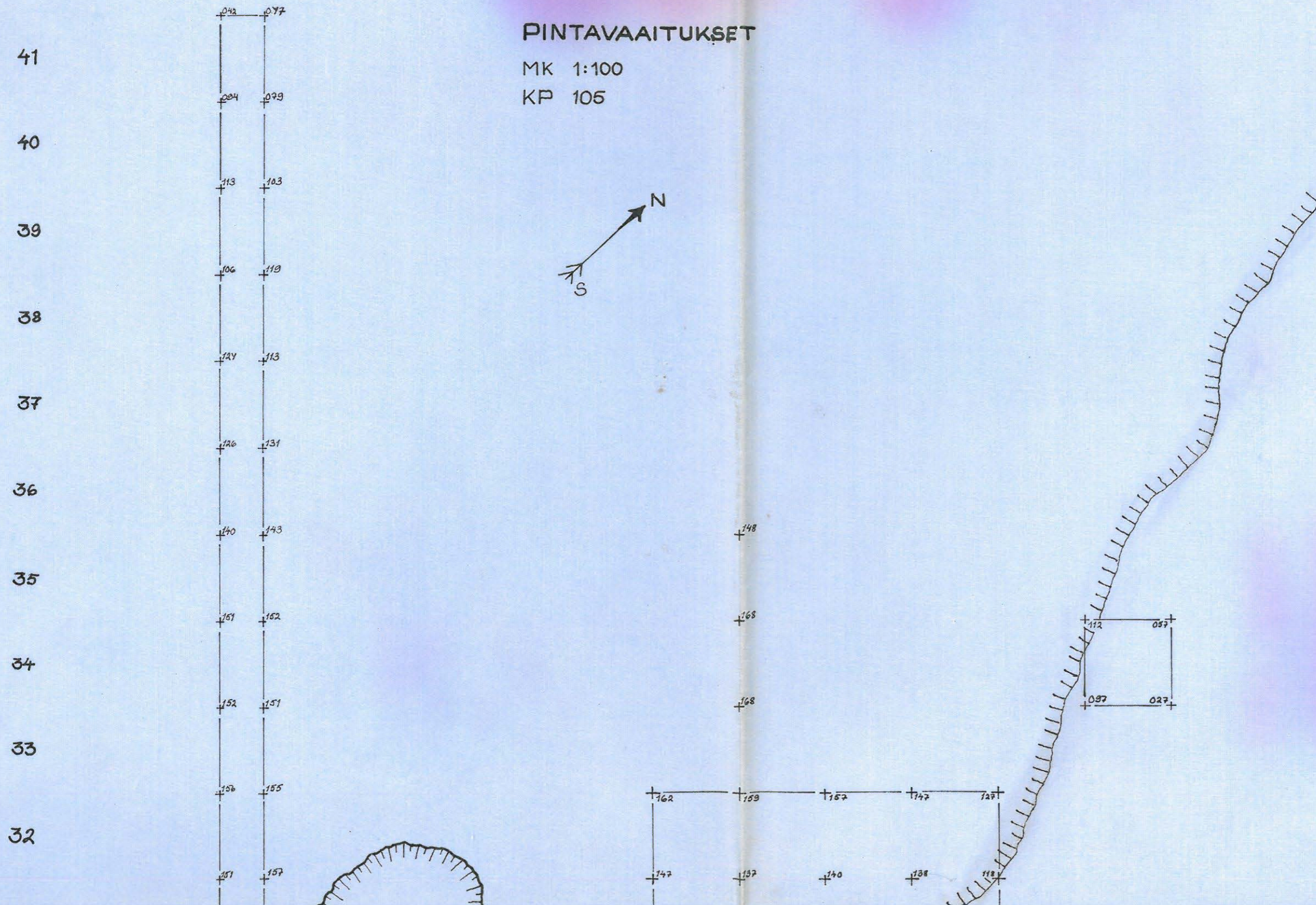
LAITILA
UNTAMALA
TAPANI LALLAN
SORAKUOPAT

EINO RÖNKKÖ 1973

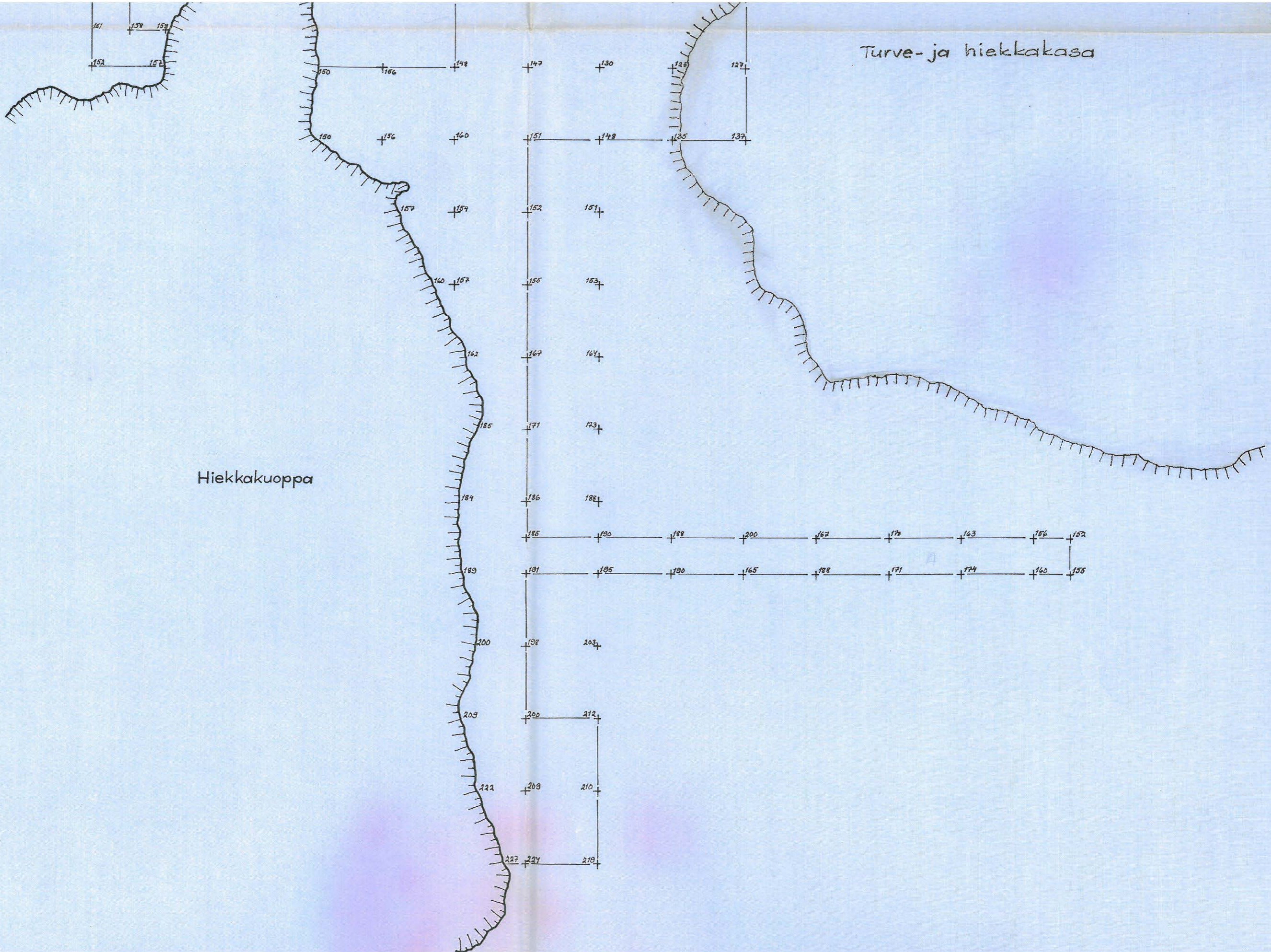
PINTAVAAITUKSET

MK 1:100

KP 105

31
30
29
28
27
26
25
24
23
22
21
20

R Q P O N M L K J H G F E D C B A

LIITE 4

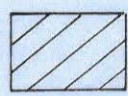
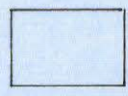
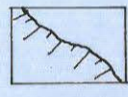
LAITILA
UNTAMALA
TAPANI LALLAN
SORAKUOPAT

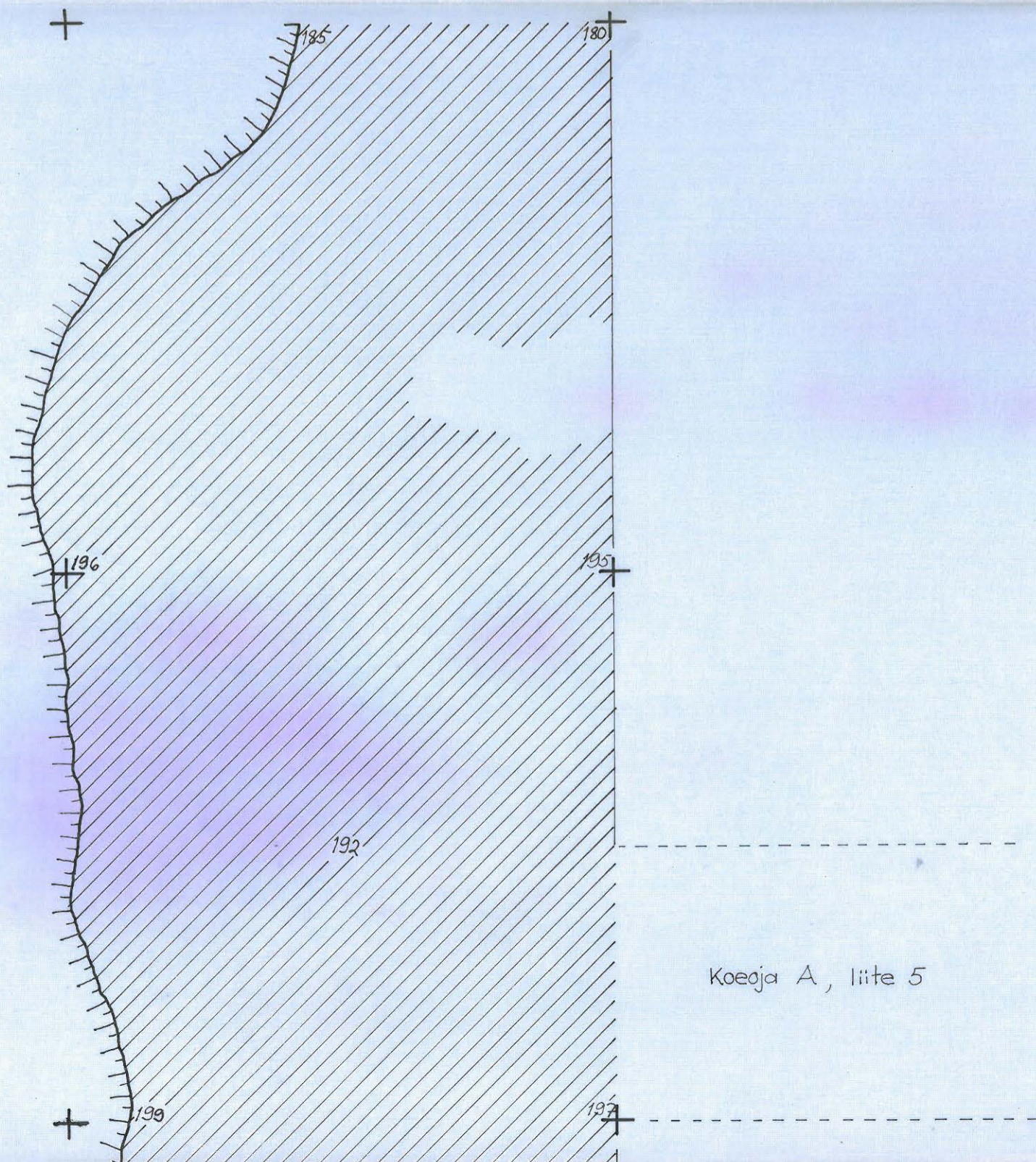
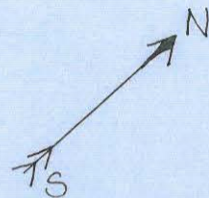
EINO RÖNKKÖ 1973

Ruudut : K20, K21;
L20 - L25.

Taso 1

MK 1:20
Kp 105

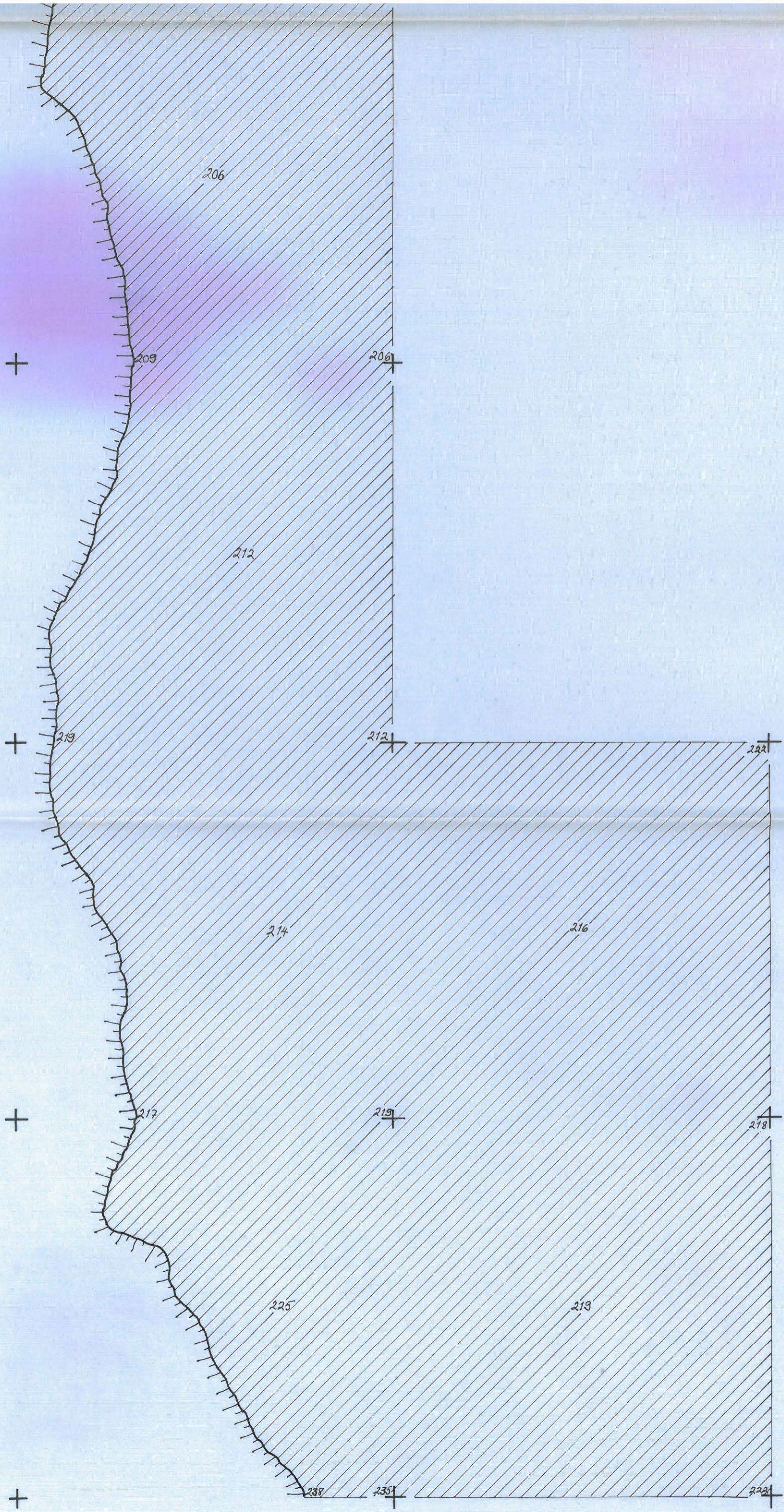
- Ruskea hiekka
- Vaalea, puhdas hiekka
- Hiekkakuopan reuna

25

24

Koeaja A, liite 5

23

22

21

20

L

K

LAITILA
UNTAMALA
TAPANI LALLAN
SORAKUOPAT

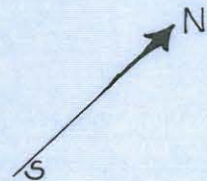
EINO RÖNKKÖ 1973

Koeoja A ; ruudut: C 24 - K 24

Taso 1

Mk 1:20

Kp 105

Ruskea hiekka

Harmaa, mullansekainen hiekka

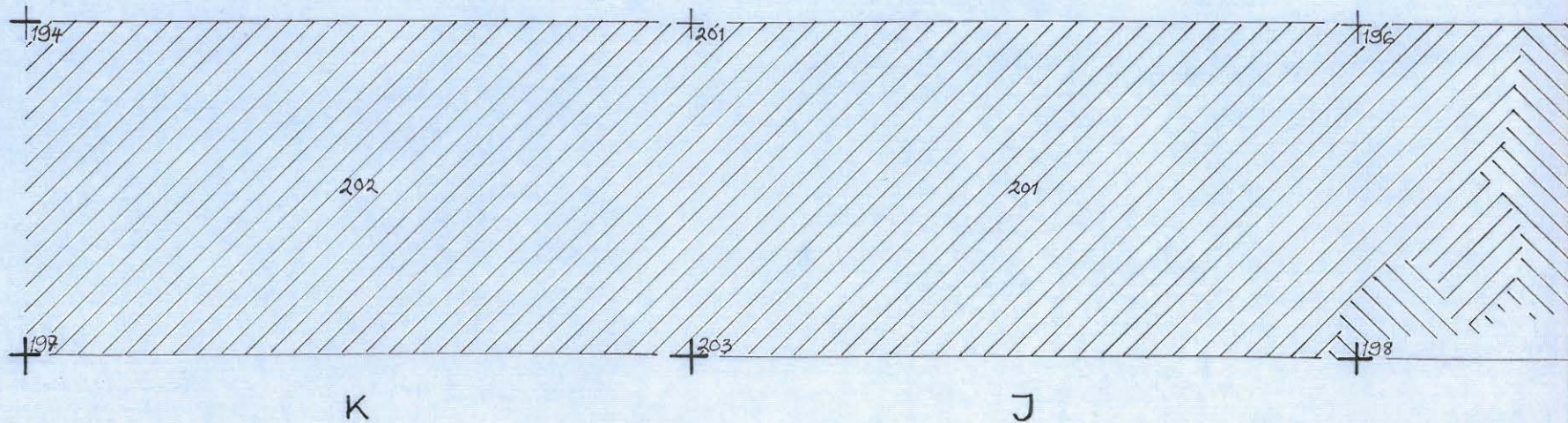
Turve ja huuhtoutunut maa

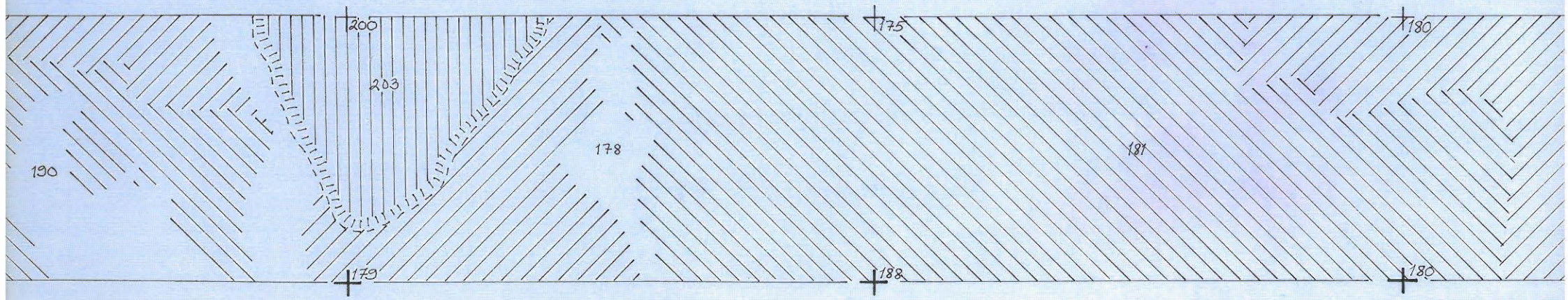

Vaalea, puhdas hiekka

Epämääräinen kuoppa

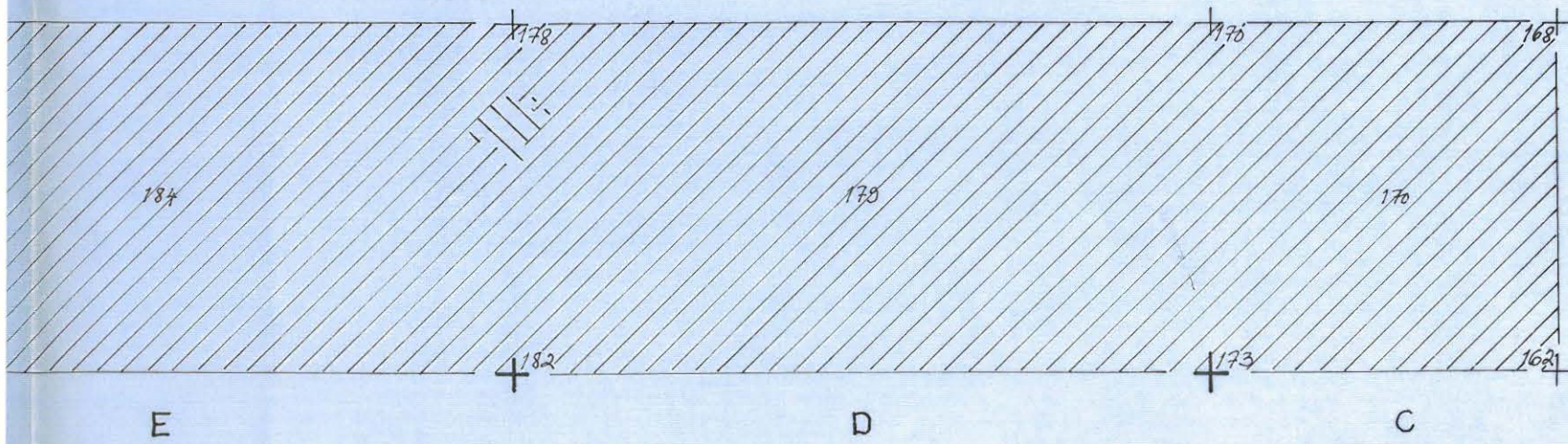

H

G

F

24

LIITE 7

LÄITILÄ
UNTAMALA
TAPANI LALLAN
SORAKUOPAT

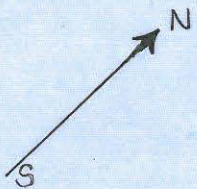
EINO RÖNKKÖ 1973

Koeruutu: F34

Taso 1

Mk 1:20

Kp 105

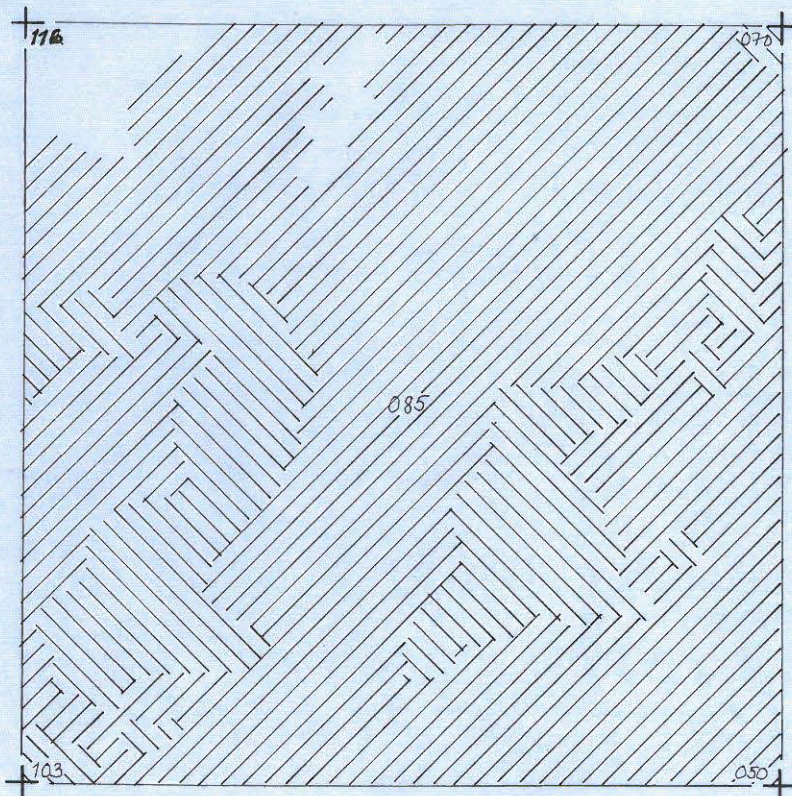
Ruskea hiekka

Harmaa, mullansekainen hiekka

Vaalea, puhdas hiekka

F

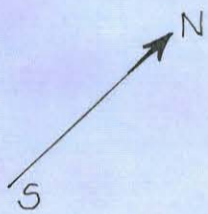
LIITE 8

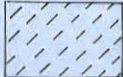

LAITILA
UNTAMALA
TAPANI LALLAN
SORAKUOPAT

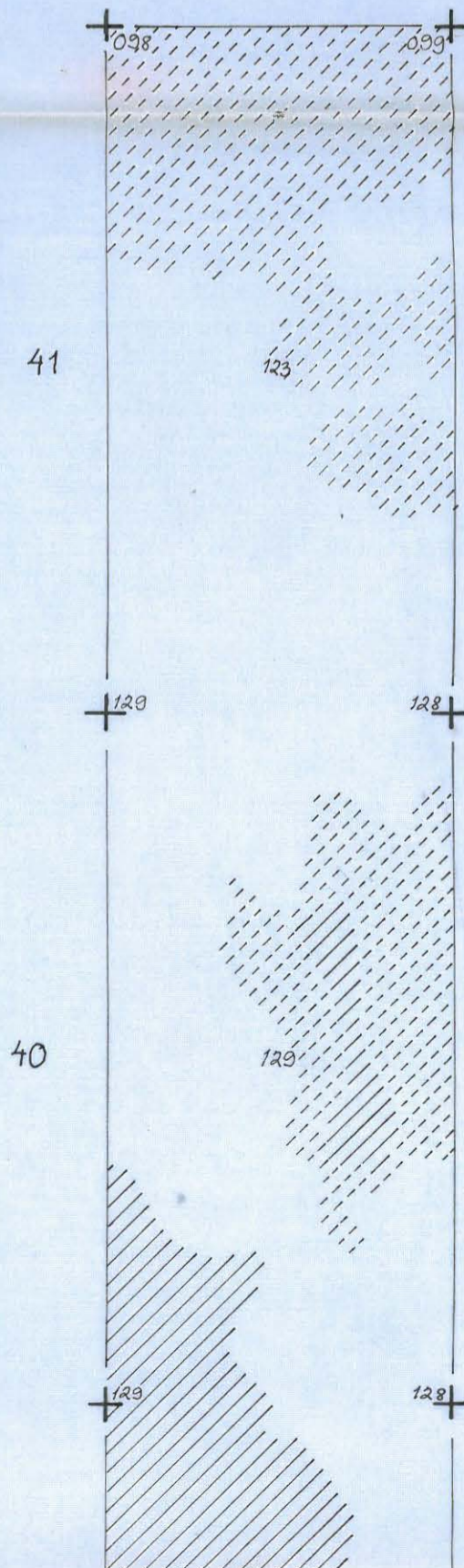
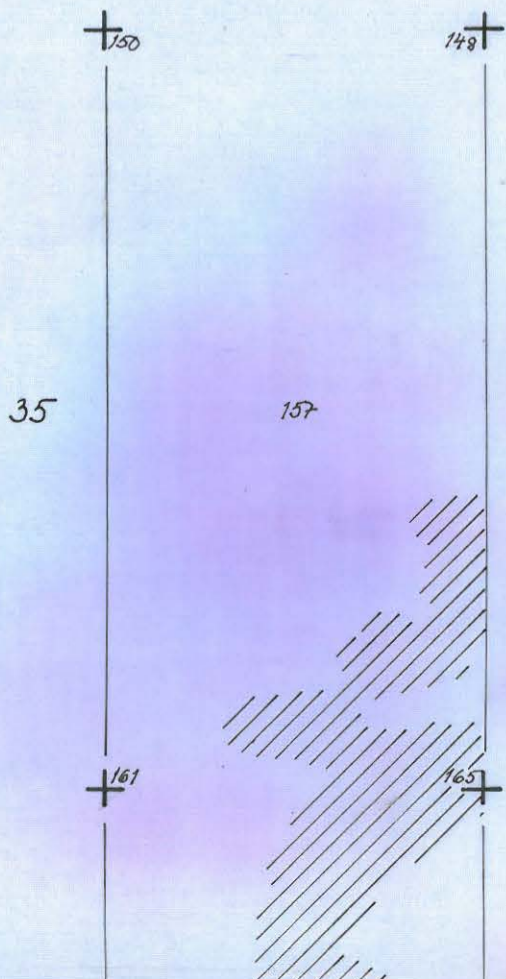
EINO RÖNKKÖ 1973

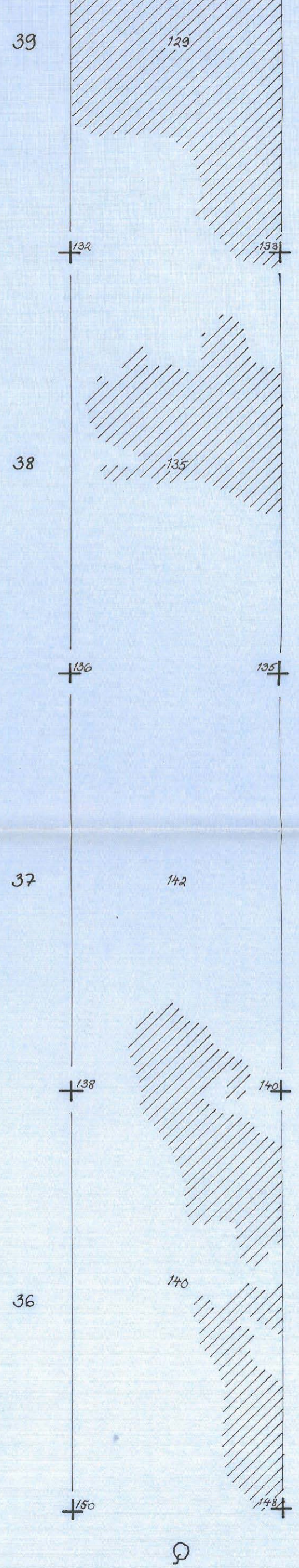
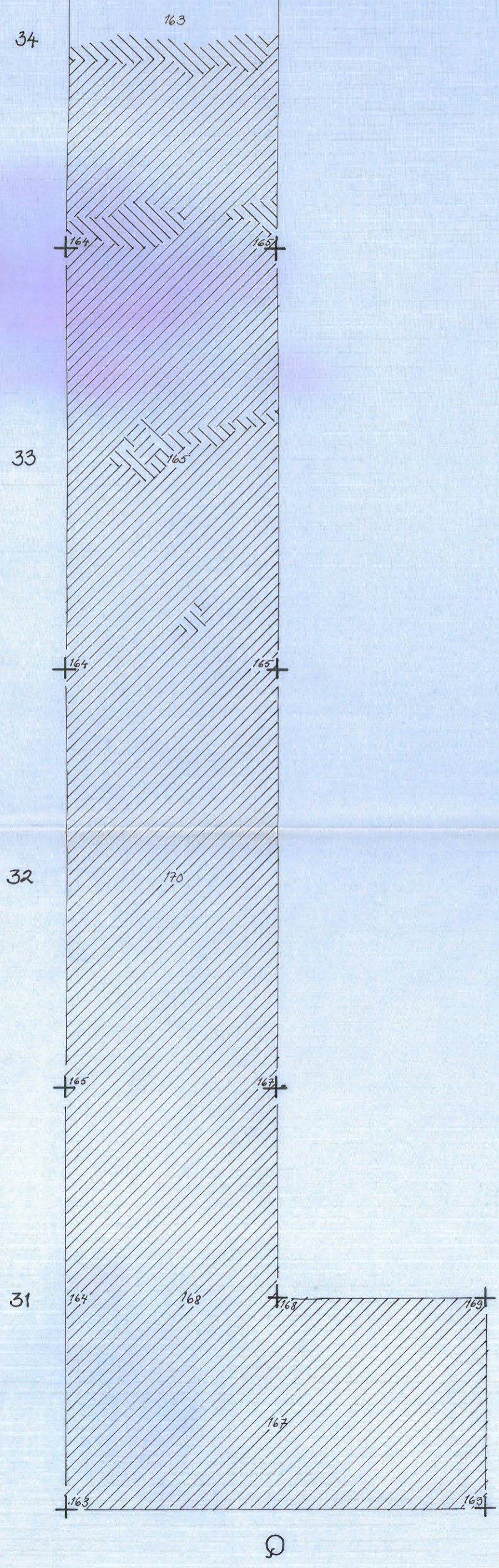
Koeoja B:ruudut Q 31-41

Taso 1
MK 1:20
Kp 105

- Harmaanruskea likamaa
- Ruskea hiekka
- Harmaa, mullansekainen hiekka
- Vaalea, puhdas hiekka

LIITE 10

LAITILA
UNTAMALA
TAPANI LALLAN
SORAKUOPAT

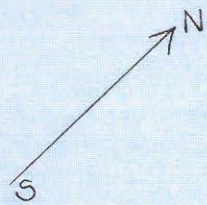
EINO RÖNKKÖ 1973

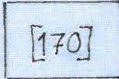
Ruudut: H30-31, J30-31, K30-31 ja L30-31

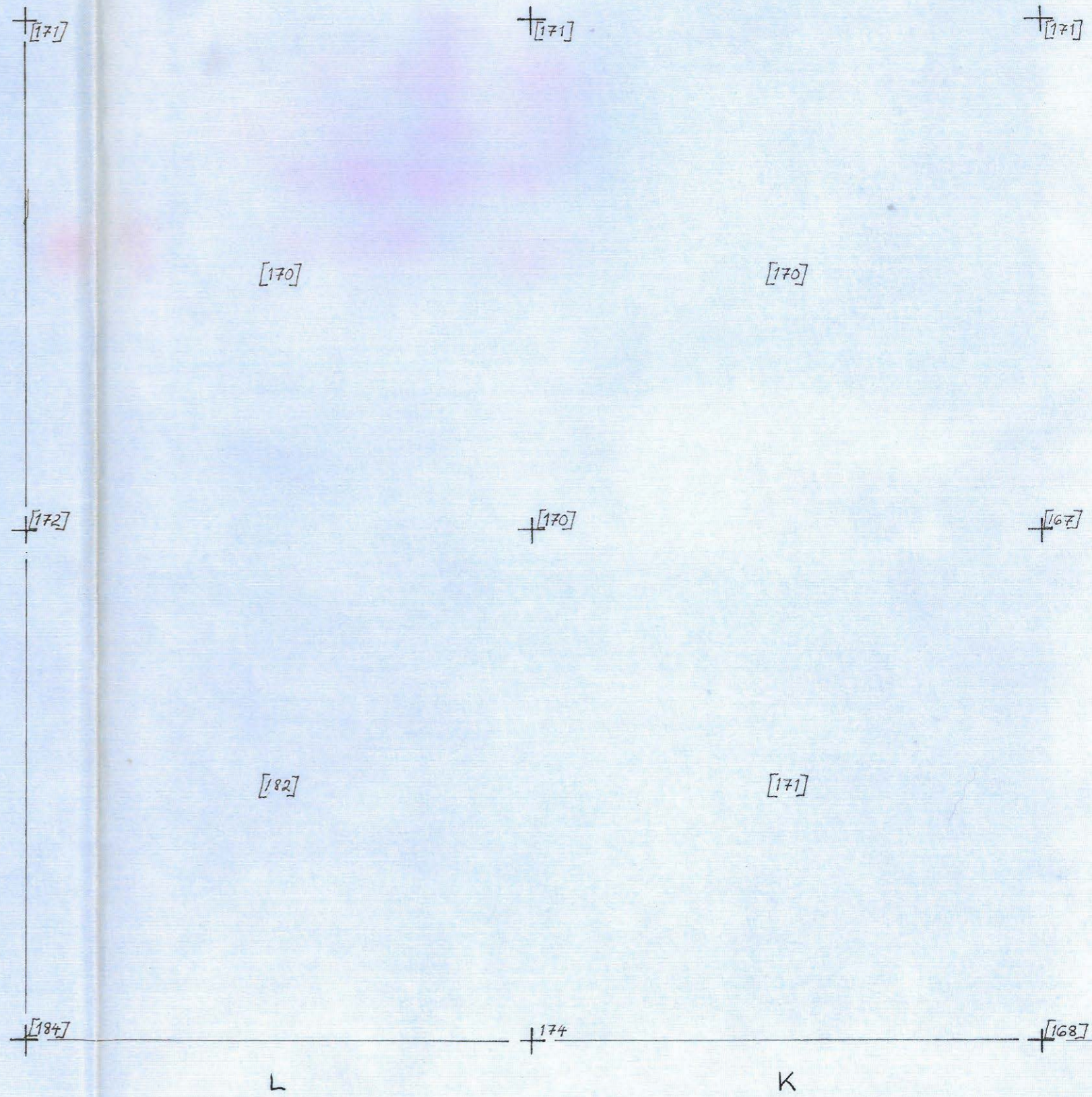
Taso 3

Mk 1:20

Kp 105

- Vaalea, puhdas hiekka
- Pohjaluku

$\perp$ [170]

$\perp$ [156]

[166]

[165]

31

$\perp$ [161]

$\perp$ [163]

[165]

[166]

30

$\perp$ [163]

$\perp$ [170]

J

H

LAITILA, UNTAMALA, LALLAN SORAKUOPAT

f. 40999.

Kuva 1.

Tutkittavaa kaivausaluetta Tapani Lallan sorakuopilla nuolien välisellä alueella. Kuva on otettu luoteesta ennen kaivauksen aloittamista.

f. 41000. Kuva 2. Kuvassa näkyvät horsmaa kasvavat kummut ovat kesällä v. 1969 raivaustraktorilla alueelta kasattuja turve- ja hiekkakasoja. Taustalla kuvan vasemmassa reunassa näkyy Pyhärantaan vievää tietä ja kuvan oikeassa alareunassa on sorakuopilta hiekan kuljetukseen käytettyä tietä. Kuva luoteesta.

f. 41001.

Kuva 3. Nuolien välissä oleva kaivausalue kuvattu n. 90 m päästä Ryhäranta-tieltä. Etualalla näkyvän pengotun alueen takana kuvassa vasemmalla ja oikealla näkyvät kaivausalueen itäpuoliset turve- ja hiekkakasat. Taustalla metsässä kohoaa Tornimäen kallioita. Kuva idästä.

f. 41002.

Kuva 4. Tutkimusalue paalutettuna ennen kaivauksen aloittamista. Paalutuksen pohjoispuolella kuvassa vasemmalla oli turve ja hiekkaa kuorittu vaaleaan puhtaaseen hiekkaan saakka. Kuva luoteesta.

LAITILA, UNTAMALA, LALLAN SORAKUOPAT

Kuva 5. Paalutettua tutkimus-
aluetta etelästä kuvattuna.

f. 41003.

f. 41004. Kuva 6. Paalutetun kaivausalueen eteläpäässäkin (kuvassa etualalla) erottuu vaaleaan puhtaaseen hiekkään saakka turpeesta ja ruskeasta hiekasta kuorittua aluetta. Paalutuksen länsipuolella (kuvassa vasemmalla) on hiekkakuoppa; luoteis-, pohjois- ja koillispuolella on turve- ja hiekkakasoja. Kuva on otettu etelästä.

f. 41005.

Kuva 7. Ruudut L20-28 kait-
vettu lastoilla ensimmäiseen
tasoon. Kuva luoteesta.

f. 41006.

Kuva 8. Koeoja A, ruudut
C24-K24. kuvattuna län-
nestä.

LAITILA, UNTAMALA, LALLAN SORAKUOPAT

f. 41007.

Kuva 9. Ruutujen H 30-32, J 30-32, K 30-32 ja L 30-32 kaivaminen ensimmäiseen tasoon on aloitettu. Kuva lännestä.

f. 41008. Kuva 10. Ruutujen H 30-32, J 30-32, K 30-32 ja L 30-32 kaivamista ensimmäiseen tasoon jatketaan. Taustalla näkyy parhaillaan tutkimuksen alaisena olevalta alueelta kuoritusta turpeesta ja hiekasta muodostettu 1-2 m korkea kasa. Kuva lännestä.

Kuva 11. Ruutuja H 30-32, J 30-32, K 30-32 ja L 30-32 kaivetaan. Kuva on otettu etelästä.

f. 41009.

f. 41010. Kuva 12. Kuvassa kaivettavana oleva alue, ruudut H 30-32, J 30-32, K 30-32 ja L 30-32, osottautui syksyllä 1973 tutkitulla alueella paikaksi, jossa oli vielä jonkin verran jäljellä rikkoontunutta kulttuurikerrosta. Taustalla vaaleaan hiekkään saakka kuorittua aluetta ja hiekkakuoppa. Kuva etelästä.

LAILILA, UNTAMALA, LALLAN SORAKUOPAT

f. 41011.

Kuva 13. Ruuduista H30-32, J30-32, K30-32 ja L30-32 on poistettu ohut ja paikoittainen turvekerros. Kuva pohjoisesta.

f. 41012. Kuva 14. Sama kuin kuva 13. Ruuduissa J32 ja K32 paljastui muutamia palaneita ja rapautuneita kiviä. Kuva pohjoisesta.

f. 41013.

Kuva 15. Maata on poistettu lastoilla vielä n. 5 cm ja tällöin esille saadussa ensimmäisessä tasossa on näkyvissä hajonneen mahdollisen lieden kiviä.
Kuva koillisesta.

f. 41014. Kuva 16. Samoja ensimmäisessä tasossa hajallaan olevia kiviä ruuduissa K31, K32, L31 ja L32 kuin kuvassa 15. Maa kivien ympärillä oli tumman ruskeaa hiekkaa. Kuvattu koillisesta.

LAILILA, UNTAMALA, LALLAN SORAKUOPAT

f. 41015. Kuva 17. Koeoja B, ruudut Q 31-41. Koekaistan päässä kuvassa taustalla hiekkakuoppa, josta hiekkaa on kuljetettu koeojan poikki menevää tietä pitkin. Kuva luoteesta.

f. 41016. Kuva 18. Etualalla oikealla koeoja B, ruudut Q 31-41. Taustalla vasemmalla koeojan seuduilta kuoritusta turpeesta ja hiekasta muodostuneita kasoja. Kuva kaakosta.

Kuva 19. Ruutujen H 30-32, J 30-32, K 30-32 ja L 30-32 toinen taso valmistumassa. Ruuduissa J 30-31 ja K 31 paljastui vielä muutama palanut kivi. Kuva koillisesta.

f. 41017.

f. 41018.

Kuva 20. Kaivausaluetta kuvattuna luoteesta tutkimuksen loputtua.

f. 41019.

Kuva 21. Tutkimusalue kaivauksen lopettamisen jälkeen etelästä kuvattuna.